

Ks. Ryszard RUMIANEK

INTERPRETACJA EDYKTU CYRUSA

Treść: 1. Wprowadzenie; 2. Powrót do ojczyzny; 3. Wiarygodność dekretu Cytrusa; 4. Zakończenie.

1. Wprowadzenie

Niewola babilońska kończy się w 538 r. przed Chr., kiedy to król perski Cyrus wydał dekret pozwalający Żydom na powrót do siebie i odbudowę Świątyni. W dziejach narodu wybranego rozpoczął się okres perski, który trwał do Aleksandra Wielkiego (332 r. przed Chr.). W Piśmie Świętym po raz pierwszy o Persach mówi prorok Ezechiel (por. Ez 27,10). Król Cyrus podporządkował sobie Medów, którzy panowali na tym terenie. Trzeba tu odnotować, że niesłusznie często używa się zamiennie nazwy Persów i Medów (por. Dn 5,28; Tb 3,7).¹

Podstawowym źródłem biblijnym tego okresu są Pamiętniki Ezdrasza – Nechemiasza, które są kontynuacją Ksiąg Kronik. Ponadto mamy wiele odniesień w Księgach Prorockich: Aggeusza, Zachariasza, Malachiasza i Daniela, a także w Księdze Estery. Warto jednak zaznaczyć, że wymienione źródła dają tylko fragmentaryczne dane na temat życia Izraelitów w tym okresie. Wynika to stąd, że nie było prowadzone urzędowe archiwum.² Takie archiwum prowadził zawsze arcykapłan wraz z kapłanami skupionymi przy Świątyni. Tymczasem Świątynia była zburzona, a naród uprowadzony do niewoli babilońskiej.

2. Powrót do ojczyzny

Po śmierci Nabuchodonozora w 562 r. przed Chr. zaczęły pojawiać się oznaki braku stabilności w imperium babilońskim.³ W ciągu siedmiu lat tron przechodził w inne ręce aż trzy razy. W takiej sytuacji mocarstwo babilońskie zaczęło się chylić ku upadkowi. Tymczasem w 550 r. Pers Cyrus zajął Ektabanę i stanął na czele rozległego imperium medyjskiego. Następnie rozpoczął serię wypraw w górnej Mezopotamii, północnej Syrii i Cylicji. W ten sposób większa część Azji Mniejszej aż do Morza Egejskiego znalazła się pod władzą Cyrusa. Babilon został osaczony i przetrwał już tylko kilka lat.

¹ Por. J. WARZECHA, *Historia dawnego Izraela*, Warszawa 2005, 359.

² Por. M. PETER, *Dzieje Izraela*, Poznań 1996, 96.

³ R. RUMIANEK, *Prorocy okresu niewoli babilońskiej*, Warszawa 2004, 47n.

Dodajmy tu, że Persja była niewielkim krajem w obrębie wielkiej Medii. Rządziła nią dynastia Achemenidów. Z niej to wywodzi się genialny wódz Cyrus, który w szybkim tempie zapewnił pierwszeństwo Persji wśród Medów. Wkrótce zginął też król Lidii (ok. 546 r.) i jego państwo zostało wcielone do rosnącego w potęgę imperium perskiego. Ponadto Cyrus zawarł sojusz z ostatnim władcą babilońskim Nabonidem (555-539 r.) i uśpił w ten sposób jego czujność.⁴ Zajął Babilon właściwie bez walki w momencie, kiedy jego wódz Baltazar (por. Dn 5), w Biblii nazywany królem, wydawał swoją sławną ucztę. Był on synem Nabonida i miał pieczę nad wojskiem. Do łatwego zwycięstwa nad Babilonem przyczyniła się w dużej mierze zdrada Gobriasza, namiestnika prowincji Gutim. Ponadto istniała silna opozycja kapłanów Marduka, którzy byli odsunięci od wpływów przez Nabonida. Opozycja ta miała swój znaczny udział w doprowadzeniu do upadku potęgi babilońskiej. W rezultacie król Baltazar zginął, a Nabonid został uwięziony. Z czasem Nabonid został ułaskawiony przez Cyrusa. Ostatecznie imperium babilońskie padło w 539 r. przed Chr. Ciekawa rzecz, że ludność Babilonu przyjęła Cyrusa jako wybawcę, kiedy ogłosił się on królem Babilonu i czcicielem wielkiego Marduka.⁵ Nowy władca ze swej strony okazywał Babilończykom duże względy i odznaczał się tolerancją. Żołnierze perscy otrzymali rozkaz uszanowania uczuć religijnych ludności i powstrzymania się od terroru.⁶ Dla Żydów został wydany oddzielny dekret, na mocy którego mogli wracać do ojczyzny i rozpocząć odbudowę zniszczonej świątyni (por. Ezd 1,2-4 i 6,3-5; 2 Krn 36,22n).

Ważną rolę odegrał tutaj prorok Deutero-Izajasz. Ukazał on działanie Pana Boga na przestrzeni dziejów. To właśnie Bóg powołał perskiego króla Cyrusa jako swoje narzędzie, aby uwolnić wygnańców i umożliwić im powrót do swego kraju (por. Iz 45,1nn). Ciekawa rzecz, że pogański król Cyrus został nazwany pomazańcem Jahwe oraz pasterzem Jahwe, podobnie jak nowy Dawid, czyli Mesjasz (por. Ez 34,23n). Trzeba jednak pamiętać, że nadzieja Deutero-Izajasza wychodziła daleko poza wyobrażenia o tylko fizycznym powrocie z wygnania.⁷ Prorok oczekiwał przede wszystkim odnowienia Izraela i ustanowienia królewskich rządów Jahwe na świecie. Wiele razy mówił, że już bliskie jest „nastanie rzeczy nowej” (np. Iz 42,9). Zatem chodzi tu nie tyle o przywrócenie dawnego porządku, ale o ostateczny triumf panowania Jahwe. W tym kontekście widać wyraźnie, że dawidowy król nie odgrywa żadnej roli. To sam Jahwe jest królem, a ziemskim i nieświadomym wykonawcą Jego woli jest pogański król Cyrus. Prorok co prawda oczekiwał, że Cyrus dostrzeże w końcu rękę Jahwe i uzna Go za prawdziwego Boga (por. Iz 45,1-7). Być może Deutero-Izajasz pisząc tak o Cyrusie chciał pozyskać jego życzliwość dla Izraelitów. Przecież w ostatecznym rozrachunku chodziło o powrót wygnańców do ojczyzny i odbudowanie zniszczonego kraju. Trzeba było jednak robić to delikatnie, aby nie zrazić Cyrusa. Właśnie dlatego Deutero-Izajasz nie pisze o odbudowie dynastii Dawida. Po prostu prorok uważał, że w przyszłości cały naród zajmie miejsce tej dynastii i będzie w ten sposób spadkobiercą obietnic danych Dawidowi.

⁴ Por. J. BRIGHT, *Historia Izraela*, Warszawa 1994, 365n; Z. MAŁECKI, "Król perski Cyrus i jego rola w historii Izraela", *SChr* 4 (1997) nr 1, 189-197.

⁵ Por. ANET, 316.

⁶ Por. J. BRIGHT, *dz. cyt.*, 373.

⁷ Por. W. CHROSTOWSKI, *Starożytny Izrael*, tł., Warszawa 1994, 234.

Zwycięstwa Cyrusa pozwoliły mu przejąć właściwie całe imperium babilońskie.⁸ Trudno jest natomiast powiedzieć, czy zajął Palestynę i południową Syrię przed, czy po zajęciu Babilonu? Można tylko stwierdzić, że w 538 r. cała Azja aż do granicy z Egiptem była pod jego władzą.⁹

Trzeba jeszcze podkreślić, że zwycięski król Cyrus nie tylko pozwolił Żydom powrócić do ojczyzny, ale kazał oddać na ręce księcia żydowskiego Szeszbassara pięć tysięcy czterysta naczyni złotych i srebrnych, zrabowanych z Jerozolimy przez Nabuchodonozora (por. Ezd 1,7.11). Pierwszą karawanę wygnańców poprowadził Zorobabel (por. 1 Krn 3,7-19; Ag 1,1). Identyfikowanie Zorobabela z Szeszbassarem wydaje się niezasadne.¹⁰ Szeszbassar był pierwszym namiestnikiem Judei z ramienia Persji, a Zorobabel drugim. Zorobabel przyprowadził do ojczyzny około pięćdziesiąt tysięcy osób (por. Ezd 2,64). Liczba ta zapewne jest przesadzona. Najprawdopodobniej chodzi tu o wszystkich Żydów, którzy wrócili do ojczyzny za czasów Zorobabela.¹¹ Jednakże nie wszyscy wygnańcy chcieli wracać do ojczyzny. Wielu z nich wzbogaciło się i wolało pozostać w Babilonii. Ale i oni, w poczuciu wspólnoty z całym narodem, przestali dary na odbudowę Świątyni w Jerozolimie (por. Ezd 1,4-6).

3. Wiarygodność dekretu Cyrusa

Dekret Cyrusa został przekazany w dwóch wersjach: hebrajskiej (Ezd 1,2-4) i aramejskiej (Ezd 6,3-5). Jednak autentyczność tego dokumentu jest dyskutowana.¹² Większość uczonych uważa, że bardziej prawdopodobną jest wersja aramejska, choć i ona zawiera drobne nieścisłości co do następstwa królów. Wersja ta jest odzwierciedleniem ogólnego schematu dokumentów wydawanych przez Cyrusa. Natomiast wersja hebrajska jest parafrazą edyktu dokonaną przez autora. Być może jest tworem kronikarza (por. 2 Krn 36,23).

Przytoczmy teraz dla porównania obydwie teksty.

Wersja hebrajska – Ezd 1,2-4:

² „Tak mówi Cyrus, król perski: Wszystkie państwa ziemi dał mi Jahwe, Bóg niebios. I On mi rozkazał zbudować Mu dom w Jerozolimie w Judzie.

³ Jeśli z całego ludu Jego jest między wami jeszcze ktoś, to niech Bóg jego będzie z nim; niech on idzie do Jerozolimy w Judzie i niech zbuduje dom Jahwe, Boga izraelskiego – ten to Bóg, który jest w Jerozolimie.

⁴ A co do każdego z pozostających jeszcze przy życiu – to współmieszkańcy wszystkich miejscowości, gdzie taki przebywa, mają go wesprzeć srebrem, złotem, sprzętem i bydlęm – oprócz darów dobrowolnych dla domu Bożego w Jerozolimie”.

⁸ Por. ANET, 316.

⁹ Por. M. NOTH, *Storia d'Israele*, Brescia 1975, 369.

¹⁰ Por. M. PETER, *dz. cyt.*, 96.

¹¹ Por. T. BRZEGOWY, *Księgi historyczne Starego Testamentu*, Tarnów 1998, 260.

¹² Por. J. WARZECHA, *dz. cyt.*, 361n.

Wersja aramejska – Ezd 6,3-5:

³ „W roku pierwszym króla Cyrusa tenże król wydał taki rozkaz: Sprawa domu Bożego w Jerozolimie: Dom ten ma być odbudowany jako miejsce dla zabijających ofiary krwawe i dla składających Bogu ofiary zapalne. Długość jego – sześćdziesiąt łokci, szerokość jego – dwadzieścia łokci, wysokość jego – trzydzieści łokci;

⁴ układów z kamienia ciosowego – trzy, i z drzewa – układ jeden. Koszty będą pokryte ze skarbu królewskiego.

⁵ Również złote i srebrne sprzęty domu Bożego, które Nabuchodonozor zabrał ze świątyni w Jerozolimie i przeniósł do Babilonu, zwróci się, tak że one przyjdą na dawne miejsce do świątyni w Jerozolimie i będą złożone w domu Bożym”.

Król Cyrus, wierny duchowi tolerancji religijnej właściwej Persom, ogłosił powszechną wolność religijną w swojej ogromnej monarchii. Jego dekret w wersji hebrajskiej ujęty jest w mowie bezpośredniej. Król ogłasza w nim, że JHWH rozkazał mu odbudować świątynię w Jerozolimie. W tym celu Cyrus każe wygnańcom wrócić do Judei. Księciu Judy – Szeszbassarowi oddaje naczynia i sprzęt świątyni, zabrane dawniej przez króla babilońskiego Nabuchodonozora. Samo przedstawienie powrotu miało swój wzór w spisie z Ezd 2. Na początku wymieniono nazwy 12 przewodników rodzin z podaniem ich liczby w następującej kolejności: laików, kapłanów, ich pomocników, lewitów i sług świątyni. Osobno wymienione zostały rodziny ludności cywilnej, które nie potrafiły udokumentować swego żydowskiego pochodzenia oraz rodziny kapłańskie, które nie mogły się wykazać przynależnością do rodu kapłańskiego. Kapłan Jozue i namiestnik Zorobabel postawili na placu świątyni nowy ołtarz, gdzie złożono pierwsze ofiary.¹³ Prawdopodobnie w krótkim czasie rozwinęło się pełne życie kultyczne, łącznie z ofiarami i świętami. W następnym roku Judejczycy podjęli dzieło odbudowy świątyni. Jednakże dzieło to spotkało się z ostrym sprzeciwem ze strony Samarytan (por. Ezd 4). Pierwotnie Samarytanie usiłują brać wspólnie czynny udział w odbudowie świątyni. Jednakże wykluczeni ze współpracy udają się ze skargą do naczelnych władz perskich, zyskując tym całkowite wstrzymanie prac nad odbudową świątyni. Jednak roszczenia Samarytan, dotyczące udziału w kulcie w Jerozolimie, nigdy nie mogły stać się rzeczywistością. Samarytanie nie należeli przecież do gminy, która powstała po niewoli z prawdziwego Izraela. Autor dzieła kronikarskiego bardzo często posługuje się liczbą 12, aby podkreślić, że z niewoli wraca autentyczny Izrael. Tylko Izraelici powracający z wygnania mają prawo do odbudowania świątyni. Również wyłącznie do nich są skierowane wytyczne edyktu Cyrusa.

Gmina jerozolimska poprzez dzieło odbudowy świątyni wraca do wielkich tradycji króla Dawida. W oczach kronikarza Dawid zainicjował jej budowę. W opisie kronikarskim to właśnie król Dawid rozpoczyna genealogię królów, a królestwo jego wywodzi się od samego Boga (por. 1 Krn 17,14; Sm 7,16a). Dlatego też prorok Aggeusz (Ag 2,10nn), a po nim prorok Zachariasz (Za 9,14), ogłaszając Zorobabela pomazańcem JHWH, wysunęli aluzje o przeszłym królestwie Dawidowym. W tej sytuacji same władze perskie usunęły go ze stanowiska gubernatora z powodu rozbudzonych nadziei

¹³ Por. T. BRZEGOWY, *dz. cyt.*, 260.

mesjańskich, związanych z jego osobą. Na plan pierwszy wysuwa się Ezdrasz – główny bohater dzieła kronikarskiego. Księga Ezdrasza rozpoczyna się dekretem króla perskiego Cyrusa. Ogłosił go od razu po objęciu tronu, w pierwszym roku panowania (538 r. przed Chr.).¹⁴ Datę podaną przez kronikarza potwierdza również źródło aramejskie (Ezd 6,3a). Istotne jest tu pisemne ujęcie edyktu, które miało na celu szybkie rozpowszechnienie się dekretu w imperium perskim, gdyż ustne ogłoszenie objęłoby tylko węższe kręgi (por. Ezd 10,7a). Edykt ponadto został ogłoszony w całym państwie. Cyrus jednak nie zwraca się w nim do „wszystkich ludów, narodów i języków, które mieszkają na całej ziemi” (Dn 6,26). W takim wypadku chodziłoby o całe imperium perskie, nad którym panuje monarcha. Dekret natomiast dotyczy ściśle określonej grupy ludzi, to jest Żydów diaspory osiedlonych we wschodniej części perskiej monarchii.

Po okresie panowania Nabuchodonozora, o którego królestwie wspomina także Dn 1,20, nastąpiła w myśl 2 Krn 36,20 monarchia Persów. Kronikarz nie opisuje genezy państwa perskiego i ogranicza się do stwierdzenia o „całym królestwie” Cyrusa. Ma on przeto na uwadze królestwo już dobrze zorganizowane około roku 538. Podobnie charakteryzują imperium perskie wcześniejsi od kronikarza pisarze.

W wersji aramejskiej mamy do czynienia z memoriałem znalezionym w archiwum królewskim w Ekbatanie. Nie jest to dosłowna kopia edyktu Cyrusa, ale wyciąg, który zapisany był na jednym zwoju. Świadczy o tym podtytuł: „Dotyczy domu Bożego w Jerozolimie”. Istniały podobne dekrety, dotyczące innych świątyń, które były zgodne z polityką perskich monarchów. Nacechowane one były szeroką tolerancją dla podbitych narodów. Z dzieła zatytułowanego „Inskrypcja Cylindrowa Cyrusa”¹⁵ wynika jasno, że Cyrus kazał odbudować wiele świątyń w Babilonie. Dekret Cyrusa został zapisany na skórze albo na papirusie. Taki bowiem rodzaj materiału używano przy zapisach zredagowanych w języku aramejskim (por. Ezd 4,7). Zapisy w staroperskim piśmie klinowym były wyryte na kamieniu lub na glinianej tablicy. Dekret opatrzone tytułem: „Zapisek historyczny”. W tego rodzaju zapisach chodziło przede wszystkim o uwiecznienie rozporządzeń króla o charakterze administracyjnym, mających moc prawną i pociągających za sobą skutki prawne.

Dekret umieszcza na pierwszym miejscu rozporządzenie dotyczące odbudowy świątyni, a na drugim podaje motywację rozkazu. Świątynia ta ma służyć wyłącznie celom kultu Bożego. Król zwracał uwagę na to, by przy odbudowie nowej Świątyni nie przekraczano wymiarów zniszczonej pierwszej Świątyni. O powiększeniu nie mogło być mowy prawdopodobnie dlatego, że wszelkie koszty związane z budową miały być pokryte z kasy królewskiej. Zachowując wymiary dawnej Świątyni, król dał wyraz także szacunkowi dla dawnych, świętych tradycji Izraela.

Tekst dekretu, który znajduje się w Ezd 1, rozpoczyna się słowami: „Tak mówi Cyrus”. Jest to inwokacja często stosowana w Biblii. Nie jest wykluczone, że kronikarza zainspirował w tym przypadku znamieny wstęp do rozkazu Boga, danego właśnie Cyrusowi w Iz 45,1: „Tak mówi JHWH do swojego pomazańca, do Cyrusa”. Zauważmy następnie, że sam król Cyrus mówi o sobie, iż JHWH – Bóg nieba dał mu

¹⁴ Por. J. BRIGHT, *dz. cyt.*, 373.

¹⁵ Por. ANET, 315n.

wszystkie królestwa ziemi. Do tego stwierdzenia można odnieść bardzo zbliżone analogie z pozabiblijnych inskrypcji dotyczących Cyrusa. Chodzi tu o tzw. Cylinder Cyrusa i pewien identyczny z nim tekst z Ur: „Sin, Nanner nieba i ziemi przez pomyślnie znaki dłoniom moim przekazał cztery strony świata. Bogom pozwoliłem wrócić do ich świątyni”.¹⁶ Widać w tym miejscu wyraźną paralelę do Ezd 1,2a: „On też (JHWH) nakazał mi, abym Mu wybudował Świątynię w Jeruzalem w Judzie”. Istnieje tu możliwość potraktowania edyktu Cyrusa jako autentycznego zlecenia króla. Zaprzeczają jednak temu kroniki aramejskie, które nie zawierają imienia JHWH. W kronice aramejskiej bowiem tylko sami Żydzi określają Boga jako „Boga nieba i ziemi” (por. Ezd 5,11) albo „Boga nieba” (por. Ezd 5,12), a Świątynię nazywają „domem Boga w Jeruzolimie” (por. Ezd 5,17; 6,8).

Najważniejsze jest to, że Cyrus pozwala w edyktie Judejczykom na odbudowę Świątyni (por. Ezd 1,26). Autor tego edyktu mógł tę wiadomość zaczerpnąć z aramejskiej kroniki (por. Ezd 6,3nn). Pamiętać jednak trzeba, że dokument ten nie określa położenia topograficznego Jeruzolimy, jak to ma miejsce w edyktie u Ezd 1: „w Jeruzolimie, która jest w Judzie”. Natomiast autentyczne dokumenty aramejskie nie mogły używać terminu „Juda”, gdyż taka prowincja perska nie istniała przed panowaniem króla Dariusza. Prawdopodobnie powołano ją dopiero za życia Artakserksesa I (ok. 445 r. przed Chr.).¹⁷

Warto także zastanowić się nad kwestią pominięcia kosztów odbudowy Świątyni w Ezd 1,2-4. Tym bardziej, że dokument aramejski informuje nas w tym względzie dokładnie: koszty budowy mają być pokryte ze skarbcza królewskiego (Ezd 6,4). Według kroniki aramejskiej również królowie Dariusz (por. Ezd 6,8-10) i Artakserkses (por. Ezd 7,15) wspierają Świątynię Jeruzolimską materialnie. Jednak po położeniu kamienia węgielnego prace nad odbudową Świątyni zostały wstrzymane. Do wznowienia prac nawołują prorocy Aggeusz i Zachariasz (Ag 1,1-15; Za 3,1-4,14). Kronikarz dowiedział się o tym wezwaniu z aramejskiej kroniki i dlatego ograniczył się w edyktie do samego wydania rozkazu odbudowy Świątyni. Wydaje się, że może to być dowód na nieautentyczność edyktu Cyrusa w Ezd 1.

Polecenie do budowy Świątyni odnosi się do każdego człowieka – „do całego ludu Jego”. W ten sposób dekret Cyrusa określa przynależność religijną każdego z Judejczyków. Sufiks „Jego” nawiązuje oczywiście do JHWH, czyli chodzi o „lud JHWH”. Jest to biblijne określenie całego Izraela. Świadczy o tym liczba 12, która odnosi się do 12 pokoleń w Ezd 4,1-6,22. Trzeba jednak zaznaczyć, że przede wszystkim chodzi tylko o dwa pokolenia: Judy i Beniamina, które wracają do Jeruzolimy. I to właśnie one tworzą autentyczny Izrael, który przetrwał niewolę i dzięki Opatrzności Bożej odżył na nowo. Dobitnie o tym mówi 2 Krn 11,3: „Powiedz (...) całemu Izraelowi w Judzie i Beniaminie”. Materialna i duchowa odbudowa Judy trwała długo i była związana z kolejnymi karawanami wracającymi z wygnania.¹⁸ Pierwszą grupę repatrian-

¹⁶ Por. ANET, 315, 116.

¹⁷ Por. H. LANGKAMMER, *Księgi Ezdrasza-Nehemiasza. Wstęp – przekład z oryginału – komentarz – ekskursy* (PŚST V,2), Poznań 1971, 299.

¹⁸ Por. J. WARZECHA, "Początek odbudowy po wygnaniu babilońskim", w: W. CHROSTOWSKI, *Pan moim światłem, Księga Pamiątkowa dla Ks. Prof. Chmiela w 65 rocznicę urodzin*, Warszawa 2000, 350.

tów przyprowadził Szeszbassar, który posiadał tytuł: „książę Judy” (por. Ezd 1,8). Wykaz repatriantów (por. Ezd 2 i Ne 7), którzy mieli wrócić w tej pierwszej grupie, pochodzi z późniejszego okresu i nie może być traktowany ściśle jako dokument.¹⁹ Wielu jednak wygnańców nie chciało wracać do ojczyzny, bo żal im było porzucać dobytku. Pierwsza grupa repatriantów była zatem bardzo nieliczna. Ci którzy pozostali byli gotowi także pomóc w odbudowie Świątyni.²⁰ W edykcie Cyrusa znajduje się błogosławieństwo Boże dla wyruszających w drogę: „Niech Bóg Jego będzie z nim” (Ezd 1,3). Na uwagę zasługuje też sformułowanie związane ze Świątynią: „dom JHWH, Boga Izraela”. W ten sposób edykt wymieniając cały lud JHWH, Boga Izraela, patrzy na niego całościowo (por. 1 Krn 23,25).

Problematycznym wydaje się być ostatni wiersz edyktu (Ezd 1,4). Jest w nim apel Cyrusa wzywający do dobroczynności swoich poddanych nie żydowskiego pochodzenia, by wspierali wygnańców na rzecz Świątyni. Wyrażenie: „mieszkańcy wszelkiej miejscowości” odnosi się bowiem do wszystkich Judejczyków zabranych kiedyś do niewoli. Nie chodzi tu zatem o pogan.

4. Zakończenie

Na podstawie powyższych rozważań dekret Cyrusa w Ezd 1 można uważać za fikcję literacką, opartą jednak na faktach historycznych.²¹ Autor dzieła kronikarskiego potraktował w sposób teologiczny historię powrotu Judejczyków z wygnania. Dekret Cyrusa w Ezd 1 jest istotnym wprowadzeniem do historii powrotu z wygnania. Łączy się on z osobistym wkroczeniem Boga w nowy etap historii Izraela, który wywodzi się z idealnej „Reszty”. W oczach kronikarza zezwolenie na powrót Judejczyków z wygnania wiąże się ściśle z odbudową Świątyni Jerozolimskiej. Wyidealizowana przez autora Ezd 1 gmina Judejczyków nie spieszyła się jednak z urzeczywistnieniem odbudowy Świątyni, gdyż na pierwszy plan wysunęły się budowle własnych domów. Taka prawda nie mogła zmieścić się w teologicznych założeniach kronikarza. Za tę opieszałość nie można też obwiniać tylko Samarytan. Trzeba też podkreślić, że polityka religijna Persów nie narzucała podbitym ludom swoich wierzeń. Mimo różnych trudności wewnętrznych i zewnętrznych, odbudowę Świątyni ukończono w 515 r. przed Chr. (por. Ezd 6,15), w drugim roku panowania króla Dariusza.²²

¹⁹ Por. J. FLAWIUSZ, *Dawne dzieje Izraela*, Warszawa 1979, XI, 8.

²⁰ Por. J. BRIGHT, *dz. cyt.*, 375.

²¹ Por. J. WARZECHA, *dz. cyt.*, 362.

²² Por. T. BRZEGOWY, *dz. cyt.*, 260.

INTERPRETAZIONE DELL'EDITTO DI CIRO

Riassunto

L'impero neobabilonese non durò a lungo. Dopo la morte di Nabucodonosor, nel 562 a. C., decadde rapidamente. Si comincia il dominio dei persiani. L'editto di Ciro fu scritto nel primo anno del suo dominio, cioè nel 538 a. C. Ci sono due testi di questo editto: in ebraico (Esdr 1,2-4) e in aramaico (Esdr 6,3-5). Il versione aramaica è più l'autentica. In seguito alla facoltà concessa da Ciro con decreto solenne ai deportati di ogni stirpe di ritornare ai paesi di origine. Una caravana di Giudei (quanto numerosa non sappiamo, ma certo non molto) si mette in viaggio sotto la guida di Sebassar, della stirpe di Giuda, di sangue regale. E poi, l'editto di Ciro si riferisce alla ricostruzione del tempio.